

Łukasz Ciemiński

Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu

Watra baśni sędziwej. Huculska sztuka ludowa ze zbiorów Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu

W grudziądzkim muzeum od 1 kwietnia 2022 r. prezentowana była wystawa huculskiej sztuki ludowej zatytułowana *Watra baśni sędziwej. Huculska sztuka ludowa ze zbiorów Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu*. Mottem przewodnim wystawy były słowa pochodzące z poetyckiego postulatu, jaki w *Huculszczynie. Gorgany i Czarnohora* wyraził Antoni Ossendowski:

Czyż nie rozbrzmiewają baśni tęsknotą obyczaje starodawne, gusła, talizmany, zaklęcia i obok nauki Chrystusa — gorejąca płomiennie z krwi i kości huculska wiara ludowa, przepojona żywicą i tchnieniem „dujawic”, przeszłości bujnej rozedrgana echem, — tak prosta, choć mroczna niekiedy i grzeszna, za to górom tym bliska niewymownie i droga osiedlom samotnym, rozrzuconym od Gorgan do Prutu i Czeremoszu? Piękna baśń! Któż miałby serce, by cieszyć się, gdy żywa watra tej baśni sędziwej zagaśnie bez śladu? [Ossendowski 1936: 219].

Prezentowana wystawa przygotowana została poza ustalonym na 2022 r. planem wystawienniczym, będąc wyrazem spontanicznej solidarności z walczącą Ukrainą w obliczu rozgrywającej się na jej terenach inwazji rosyjskich sił zbrojnych. Działania te spotkały się z wyraźnym potępieniem wielu działaczy społecznych, kulturalnych i politycznych. Dział etnografii grudziądzkiego muzeum w osobie piszącego te słowa, podjął się zadania zaprezentowania części onegdaj wspólnego dziedzictwa, jakim jest huculska

sztuka ludowa — bliska sercom Polaków i Ukraińców. Ekspozycja, na której zgromadzono historyczne wyroby pokuckiej ceramiki, elementy stroju, biżuterii i rzemiosła artystycznego wzbogacona została o współczesne artefakty inspirowane dawną sztuką huculską — drzeworyty, ikony malowane na szkle oraz naczynia i pisanki, które wciąż zachwycają siłą twórczej ekspresji ożywiającej ogień *watry baśni sędziwej* nie dając jej zgasnąć.

Kolekcja zabytków huculskiej sztuki ludowej zgromadzona w Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu stanowi zbiór ponad setki eksponatów. Znajdują się w niej wyroby drewniane, głównie o charakterze dekoracyjnym, ceramika, wyroby tkane i skórzone, przedmioty wykonane z mosiądzu, instrumenty muzyczne, elementy biżuterii oraz pisanki.

Prezentowane na wystawie eksponaty zgromadzone zostały przez Henryka Gąsiorowskiego, który przez szereg lat prowadził ekspedycje krajoznawcze na terenach Huculszczyny, w czasie których pozyskiwał artefakty związane z kulturą ludową Karpat Wschodnich. Aktywnie uczestniczył w organizacji Muzeum Pokuckiego w Kołomyi — prezentującego jedną z największych kolekcji huculianów na świecie. Znaczna część kolekcji Gąsiorowskiego pozyskana została w latach 1903-1904 — z nieskrywaną radością pisał do matki podczas wyprawy w Czarnohorę: *kupiłem kilka gracików huculskich* [Ciechanowicz 2002: 169].

W czerwcu 1920 roku, jako zawodowy oficer w randze kapitana przeniósł się do Grudziądza, by w 1927 roku przejść w stan spoczynku ze stopniem majora. Wybuch II wojny światowej zastał Henryka Gąsiorowskiego w Grudziądzu, pozostał on jednak w okupowanym mieście, by chronić swoje unikatowe w skali kraju zbiory. W 1946 roku, na prośbę Józefa Błachnio, ówczesnego dyrektora Muzeum Miejskiego w Grudziądzu, zdeponował ich część w muzeum, wyrażając jednocześnie wolę ich opracowania, którą przerwała przedwczesna śmierć w 1947 roku. W dniu 13 lutego 1947 roku rodzina zmarłego przekazała bezpłatnie część depozytu, a zbiory huculskiej sztuki ludowej — zgodnie z uchwałą Miejskiej Rady Narodowej i dzięki dotacji Ministerstwa Kultury i Sztuki — Muzeum Miejskie zakupiło 7 lipca 1947 roku [Mielczewska 2002: 178].

Uzupełnieniem wystawy były sporządzone według wzorów huculskich meble wykonane przez szkołę rzemiosł w Kołomyi — kołyska oraz niewielki regał pełniący funkcję podręcznego listownika, gazetnika i biblioteczki. Sprzęty te wraz z kredensem, stołem i szafą — obecnie znajdujące się w posiadaniu rodziny Gąsiorowskich, stanowią autentyczne wyposażenie

mieszkania majora Henryka Gąsiorowskiego i świadczą o jego głębokiej fascynacji huculską sztuką ludową.

Dopełnieniem aranżacji były współczesne przykłady ceramiki pokuckiej, inspirowanej dawnymi wzorami, a także malowane przez nieżyjącego już artystę — Ostapa Łozińskiego ze Lwowa — ikony na szkłe, w których wybrzmiewa symfonia barw dawnych ikon ludowych z terenów Huculszczyzny i Pokucia [Ciemiński 2022: 34].

Podczas trwania omawianej wystawy środowisko grudziądzkich muzealników prowadziło również akcję o nazwie *Sztuka z Ukrainy — sztuka dla Ukrainy*, w której zbierane były materiały plastyczne dla ukraińskich dzieci przebywających w miejskich placówkach oświatowych. Każdy zwiedzający, który zdecydował się na przekazanie dowolnych materiałów otrzymywał w podziękowaniu opracowany w 2012 roku katalog zbiorów huculskich grudziądzkiego muzeum. Liczymy, że podjęte inicjatywy przyczynią się do tego, by wbrew toczącym się działaniom zbrojnym, huculska *watra baśni sędziwej* nigdy nie zagasła, a przebywający w regionie obywatele Ukrainy dotknięci dramatem wojny mogli poczuć się jak w domu, odkrywając piękno sztuki ludowej swojej ojczyzny.

Kurator wystawy — Łukasz Ciemiński

Opracowanie materiałów graficznych — Emilia Markot-Borkowska

Prezentowane na wystawie eksponaty pochodzą ze zbiorów działu etnografii grudziądzkiego Muzeum i zbiorów rodziny Gąsiorowskich

Wystawa prezentowana w Gmachu Głównym Muzeum, ul. Wodna 3/5, od 1 kwietnia — 4 września 2022 r.

Patronat nad wydarzeniem objęło Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Oddział w Toruniu, patronami medialnymi wydarzenia są: portal kulturaludowa.pl oraz Pismo Folkowe.

Bibliografia

Ciechanowicz Kazimierz

2002: *Major Henryk Gąsiorowski — badacz Huculszczyzny*, w: „Płaj 25. Almanach Karpacki. Półrocznik Towarzystwa Karpackiego” nr 25, s. 166-176.

Ciemiński Łukasz

2022: *Biel się nie smuci. Ostap Łoziński in memoriam*, w: „Pismo Folkowe” nr 158/159, s. 34-35.

Mielczewska Anna

2002: *Kolekcja huculska Muzeum w Grudziądzu*, w: „Płaj 25. Almanach Karpacki. Półrocznik Towarzystwa Karpackiego” nr 25, s. 177-189.

Ossendowski Ferdynand Antoni

1936: *Huculszczyzna. Gorgany i Czarnohora*, Poznań: Wydawnictwo Polskie.